SALMONELLOZ ASORATLARINI DAVOLASHDA ZAMONAVIY YONDASHUV VA HAMSHIRALIK PARVARISHI

Xiva Abu Ali ibn Sino nomidagi
Jamoat salomatligi texnikumi o'qituvchilari
Abdullayeva Muqaddas Rashidovna,
Erkinova Dinara Aybek qizi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada salmonelloz infeksiyasining etiologiyasi, patogenezi va kasallik oqibatida kelib chiqadigan og'ir asoratlarning (itseptsion-toksik shok, degidratatsiya) zamonaviy davolash tamoyillari tahlil qilingan. Kasallikning klinik shakllari, diagnostikasi va differensial diagnostikasi bo'yicha so'nggi ma'lumotlar keltirilgan. Shuningdek, bemor hayotini saqlab qolishda reanimatsion hamshiralik parvarishining ahamiyati yoritilgan.*

Kalit so'zlar: *Salmonelloz, infeksion-toksik shok, degidratatsiya, antibiotikoterapiya, redegidratatsiya, hamshiralik jarayoni, detoksikatsiya.*

KIRISH

Salmonelloz — bu Salmonella avlodiga mansub bakteriyalar tomonidan chaqiriladigan, asosan ovqat hazm qilish tizimining zararlanishi va yaqqol intoksikatsiya belgilari bilan kechadigan o'tkir antropozoonoz infeksiyadir. Dunyo miqyosida ushbu kasallik oziq-ovqatdan zaharlanishlar orasida yetakchi o'rinlardan birini egallaydi. Kasallikning xavfliligi uning nafaqat og'ir kechishida, balki hayotiy muhim a'zolar funksiyasini ishdan chiqaruvchi asoratlarining tez rivojlanishidadir.

SALMONELLOZ TARIFI VA SABABLARI

Salmonelloz — polimorf klinik manzaraga ega kasallik bo‘lib, u yengil gastrointestinal shakllardan tortib, og‘ir septik ko‘rinishlargacha bo‘lishi mumkin. Kasallik qo‘zg‘atuvchisi tashqi muhitga chidamli bo‘lib, mahsulotlarda (go‘sht, tuxum, sut) uzoq vaqt saqlanadi.

Infeksiya manbai: Uy hayvonlari, parrandalar va kasal inson (yoki tashuvchi).

Yuqish yo‘li: Asosan alimentariya (ifloslangan oziq-ovqat mahsulotlari, ayniqsa tuxum va parrandachilik mahsulotlari orqali).

Mavsumiylik: Yoz va kuz oylarida kasallanish ko‘rsatkichi ortadi.

KLINIK BELGILAR VA SHAKLLARI

Klinik manzarasi:

Gastrointestinal shakl: Ko‘ngil aynishi, tinimsiz qusish, qorin sohasidagi tutqanoqsimon og‘riqlar va ko‘p miqdorda, to‘q-yashil rangli (botqoq shilliqsimon) badbo‘y ich ketishi.

Intoksikatsiya: Tana haroratining 39-40°C gacha ko‘tarilishi, qaltiroq, bosh og‘rig‘i, darmonsizlik.

Zararlanish darajalari (Degidratatsiya bo‘yicha):

I daraja: Suyuqlik yo‘qotish tana vaznining 1-3% ini tashkil etadi.

II daraja: 4-6% suyuqlik yo‘qotish, shilliq qavatlar qurishi, turgor pasayishi.

III daraja: 7-9% suyuqlik yo‘qotish, sianoz, tirishishlar, anuriya.

IV daraja (Gipovolemik shok): 10% dan ortiq suyuqlik yo‘qotish, gemodinamikaning buzilishi.

SALMONELLOZNING OG‘IR ASORATLARI

Salmonellozning asoratlari bemor hayoti uchun jiddiy xavf tug‘diradi:

Infeksion-toksik shok (ITS): Bakteriyalar parchalanganda ajraladigan endotoksinlar hisobiga qon bosimining keskin tushishi va barcha a’zolar yetishmovchiligi.

Gipovolemik shok: Kuchli qusish va ich ketishi natijasida organizmning suvsizlanishi.

O‘tkir buyrak yetishmovchiligi (OBYe): Buyrak koptokchalari filtratsiyasining to‘xtashi (oligoanuriya).

Septitsemiya: Infeksiyaning qon orqali butun tana bo‘ylab tarqalishi va boshqa a’zolarda (o‘pka, miya, jigar) yiringli o‘choqlar hosil qilishi.

Yurak-qon tomir yetishmovchiligi: Miokardit yoki toksikoz natijasida yuzaga keladi.

DIAGNOSTIKA VA DIFFERENSIAL DIAGNOSTIKA

Bakteriologik usul: Qusuq, najas, qon va siydikdan Salmonellalarni ekish orqali aniqlash ("oltin standart").

Serologik usul: Qonda antitelolar titrini aniqlash (RGA, IFA).

Differensial diagnostika: Salmonellozni vabo (xolera), dizenteriya, o‘tkir apenditsit va miokard infarkti (gastralgik shakli) bilan farqlash zarur.

DAVOLASHDA ZAMONAVIY YONDASHUV

Etiotrop terapiya (Antibiotiklar):

Hozirgi kunda antibiotiklarga chidamlilik ortib borayotganini hisobga olib, og‘ir shakllarda Ftorxinolonlar (Siprofloksatsin) va III avlod Sefalosporinlari (Seftriakson) qo‘llaniladi. Yengil shakllarda antibiotiklar tavsiya etilmaydi.

Patogenetik terapiya (Redegidratatsiya):

Oral redegidratatsiya: "Regidron" kabi tuzli eritmalar kichik ho‘plamlar bilan beriladi.

Infuzion terapiya: Og‘ir holatlarda "Kvartasol", "Xlosol", "Trisol" kabi eritmalar vena ichiga yuboriladi.

Detoksikatsiya va Sorbsiya:

Zamonaviy enterosorbentlar (Enterosgel, Smekta) toksinlarni bog‘lab chiqarish uchun qo‘llaniladi.

HAMSHIRALIK PARVARISHI VA PROFILAKTIKA

Infeksion nazorat: Bemorning idish-tovoqlari va ajratmalarini qat’iy dezinfeksiya qilish.

Monitoring: Har soatda arterial bosim, puls va tana haroratini o‘lchash. Shok belgilarini (sovuq ter, bosim tushishi) erta aniqlash.

Suyuqlik balansi: Ichilgan va chiqarilgan suyuqlik (diurez) kundaligini yuritish.

Parhez: "Pevzner bo‘yicha 4-stol" (shilliq bo‘tqalar, quritilgan non), sut va xom sabzavotlarni cheklash.

Profilaktika:

Birlamchi: Shaxsiy gigiyenaga rioya qilish, mahsulotlarni termik ishlovdan o‘tkazish, xom tuxum iste’mol qilmaslik.

Ikkilamchi: Kasallanganlarni erta izolyatsiya qilish va muloqotda bo‘lganlarni laborator tekshiruvdan o‘tkazish.

XULOSA

Salmonelloz — bu oddiy ich ketishi emas, balki og‘ir asoratlarga moyil tizimli infeksiyadir. Zamonaviy redegidratatsiya usullari va to‘g‘ri tanlangan antibiotikoterapiya o‘lim ko‘rsatkichini sezilarli darajada kamaytiradi. Bunda hamshiraning hushyorligi va bemor holatidagi o‘zgarishlarni o‘z vaqtida payqashi davolash muvaffaqiyatining garovidir.

ADABIYOTLAR

1.Ahmedov M.A. Yuqumli kasalliklar darsligi, Toshkent, 2021.

2.Mandell, Douglas, and Bennett's Principles and Practice of Infectious Diseases, 9th Edition, 2020.

3.O‘zbekiston Respublikasi SSV klinik protokollari, 2023.

4.WHO Guidelines on Food Safety and Salmonellosis Control, 2022.